

SAMOAN

'O LO'U FEAGAI AI MA LE FIVA RUMATIKA

Health New Zealand
Te Whatu Ora

'O ni fa'amatalaga e uiga i le Fiva
Rumatika ma le Fa'ama'i Rumatika
o le Fatu

E faatatau i lenei tusi:

'O lenei tusi 'ua tāpenaina e fesoasoani atu ai 'iā te 'oe ma lou 'āiga i le feagai ai ma le gasegase, 'ina 'ua mautinoa 'ua maua i le Fiva Rumatika / Fa'ama'i Rumatika o le Fatu.

E mafai ona 'e faitau ma fa'atumu lenei tusi ma le afaigaluega o le soifua maloloina 'olo'o feagai ma le tausiga o 'oe.

Lautusi Fa'asino

- » 'O le feagai ai ma le Fiva Rumatika
- » 'O le ā le Fiva Rumatika / Fa'ama'i Rumatika o le Fatu?
- » 'Aiseā e tāua ai le tausi o lo'u ola mālōlōina 'ina 'ua mautinoa 'ua 'ou maua i le ma'i?
- » Tausiga o lo'u Fiva Rumatika/Fa'ama'i Rumatika o le Fatu
- » O lo'u va'aiga o a 'u
- » Toe fo'i e fa'atinoina o mea 'ou te fiafia i ai

'O mea e tatau ona iai pe'ā sāuni mo le aga'i le fale. 'O mea e tatau ona 'e iloa 'ae le'i toe fo'i atu 'i le fale ma tuua le falema'i..

'O le tūlaga o lo'u ma'i

'Ua telē so'u iloa e uiga i lo'u Fiva Rumatika/Fa'ama'i Rumatika o le Fatu.

'Ua 'ou taulimaina le tusi o fa'amatalaga mo le Fiva Rumatika/Fa'ama'i Rumatika o le Fatu ma 'ua mae'a ona fa'amatalaina mai e se fōma'i tausi ma'i.

'Ou te mautinoa e mafai ona 'ou feagai lelei ma le ma'i i le fale ma 'ua mae'a ona fa'atūlaga metotia lagolago.

'O Fuālā'au Talavai

'Ou te mālamalama i māfua'aga e tatau ai ona iai a'u tui bicillin, ma 'o nei tui e fa'aaogā mo nai tausaga, se'ia fa'a'iloa mai e se tausi ma'i fa'apitoa le taimi e tāofi ai.

'Ua mā'ea ona fai lo'u tui muamua o le bicillin.

'Ua 'ou iloa le taimi e tatau ai ona fai le isi o'u tui bicillin, ma le nofoaga 'ole'ā fa'atinoina ai lea tui.

'Ou te iloa le tagata e tatau 'ona fa'afeso'ota'i mo o'u tui.

Tausiga fa'aaau

'Ua resitaraina a'u i le fōma'i.

'Ole'ā fa'atūlaga a'u asiasiga i le falema'i mo ma'i asiasi.
'Ole'ā fa'atino ia asiasiga i le

'Ou te iloa ē e fa'afeso'ota'i pe'ā iai ni a'u fesili e uiga i tūlaga o lo'u ma'i.

'Aiseā e tāua ai le tausī o lo'u ola mālōlōina 'ina 'ua matuinoa 'o lo 'ua 'ou maua i le Fiva Rumatika?

E mafai ona 'e toe maua i le Fiva Rumatika. 'O taimi 'uma e toe maua ai i le ma'i e ono atili fa'aleagaina le fatu.

E aupito sili ona vave fa'aleagaina alātoto i totonu o le fatu e fa'asoloa le toto i alātoto sa'o. 'O le mea tonu lea e ta'u o le Fa'ama'i Rumatika o le Fatu.

'O tagata e maua i le Fa'ama'i Rumatika o le Fatu e tele 'ina lē lāvavā ma 'uti'uti le mānava 'ona 'ua fai si tātā vave o le fatu e tau fa'asolo le toto i le tino 'ona 'ua lē 'o toe lelei alātoto.

E ono lē mafai ai e i lātou ona fa'atino galuega sā māsani ai, e pei 'o le tā'a'alo lakapī, netipolo, lakapī pa'i, galuega i le fale, fé'au, po'o le moaina o le vao.

'O LE Ā LE FIVA RUMATIKA?

'Ua taunu'u i le fale mai fāgotaga o le aso 'āta.

'O seki 'oe, Benny?
'Ua tīgā lou fa'a'ī'ā?

'Ioe! 'Ātonu 'ole'ā tāofia ai lou tautala so'o uso. Hahaha...

Hahaha. 'Ioe, fai mai a le tinā ia May e na'o le fa'a'ī tīgā.

'Aiseā 'ua tīgā ai lo'u fa'a'ī?

Alu e va'ai le fōma'i, Benny. Alu e siaki.

'Ua lelei, 'ou te alu.

I le isi aso i le fōma'i

Sā 'ou alu e va'ai le fōma'i.

'O tosi papa'e

'Ua mūmū, tīgā ma fula.

E foliga mai o le mea tonu lea o tau o le fa'a'ī tīgā. O lo o iai a matou fualaau e foia ai.

'O se fa'ama'i e tupu, i isi tagata, pe'ā lātou maua le siama o le Streptococcal (Strep). 'O lenei siama e na te fa'atupula'ia tīgā 'o le fa'a'ī ma fe'alasi o le pa'u. I nisi o taimi, 'ina 'ua fa'atupula'ia le fa'a'ī tīgā 'ona aga'i lea o le siama e fa'agase itū puipui fa'alēnatura o le tino ma 'ua osofa'ia ai so'oga o ponāivi, le fatu, le fai'ai ma le pa'u – 'o le mea tonu lea e ta'u o le Fiva Rumatika.

E ta'u e i lātou 'ua iai le tomai fa'apitoa tau le soifua mālōlōina lea fa'ama'i o le ARF 'ua fa'apu'upu'uina o le Fiva Rumatika Tūgā.

'O lou maua i le FRT (ARF), e mafai 'ona māfua ai fiva, tīgā, ma le fula i so'oga o ou ponāivi. E iai taimi e matuā tīgā lava ma 'e lē mafai ai ona gaiio pe savali. E mua'i fa'atino 'iā te 'oe galuega siaki a ou tausī ma'i fa'apitoa ona fa'ato'ā fa'amautinoa ai 'ua 'e maua i le Fiva Rumatika. 'O nisi nei o siaki:

- Siaki o le toto
- To'oto'o lou fa'a'ī e siaki ai po'o iai lava le siama o le Streptococcal (Strep) 'iā te 'oe
- 'O se fā'ata o le fatu 'ua tā'ua o le echocardiogram e sa'ili ai po'ua fa'atama'iaina lou fatu e le ARF / FRT

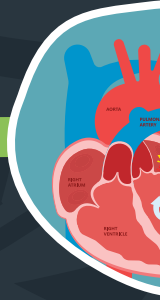
'O LE FIVA RUMATIKA / FA'AMA'I RUMATIKA

'Ua lē 'āto'atoa le mālosi ma 'ua maua le fiva ma ua tigā fūfula so'oga o ponāivi

Va'ai le Fōma'i / po'o se isi 'ōfisa o le soifua mālōlōina; tāofia i le falema'i mo ni siaki pe'ā mo'omia

Fa'amautinoa fa'afōfō auga o le Fiva Rumatika 'O le fa'amautinoaina ma'i sā maua lea i le

Toe fo'i e fai mea 'ou te fiafia i ai, faataitaiga e pei o le faiga o mea'ā'oga, ta'aloga ma le fa'amālositino

'O tui bicillin i le vā o le 21/28 fa'alali'oli'o le tali e tasi

Siaki i le Fōma'i Nifo i le ta'i ono māsina

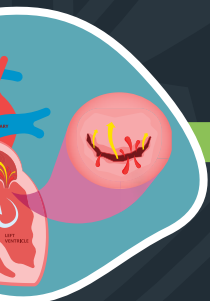

Tui o le fulū i tausaga ta'itasi

Fai siaki ma le Fōma'i Fa'apitoo o le Fiva Rumatika e pe ā ma le ta'i 1-3 tausaga. Toe fai siaki o le fā'ata (pe'ā mo'omia)

RUMATIKA O LE FATU O SE TAGATA TALAVOU

ma'i
ika.
a' o lo'u
aso:

'Olo'o mava fa'amatalaga ma
a'oa'oga e viga i le Fiva Rumatika/
Fa'ama'i Rumatika o le Fatu

Feso'ota'iga ma 'ofisa lagolago

Tagata faigaluega
fa'alaua'itele tau le
soifuaga, tū ma aga:

Fale e talafeagai mo
le ola mālōlōina:

Siaki i le fōma'i nifo:

aso (tusi
)

'O la'u siaki asiasi i le falema'i ma le Fōma'i
Fa'apitoa o le Fiva Rumatika. 'O la'u siaki
'ua fa'atūlaga
mo le aso:

Tui bicillin muamua. Sā
fai lo'u tui muamua o le
bicillin i le aso:

'Ave'ese ma fuālā'au tui (bicillin injections).
'O le aso 'olo'o fuafua e fa'a'uma ai tui
bicillin:

Tausiga fa'aa'auu e pei o siaki
o le fatu ma isi 'au'avnaga

FA'AMA'I RUMATIKA O LE FATU

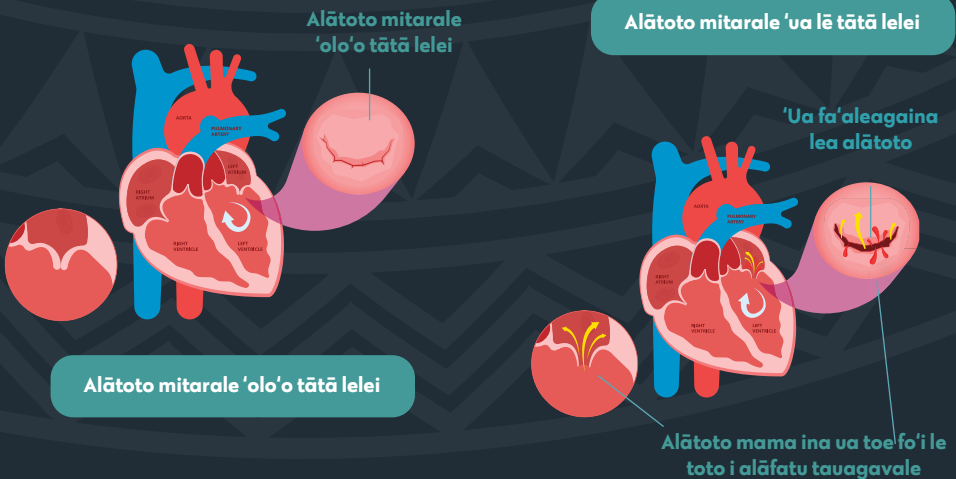
A o'o 'ina a'afia le fatu i le Fiva Rumatika 'ua tā'ua o le Fa'ama'i Rumatika o le Fatu. 'O le Fa'ama'i Rumatika o le Fatu e fa'asino i alātoto 'ua fa'aleagaina ma fai ma mea e vaivai ai le fatu.

E fā itū o le fatu, e pei o ni "potu" 'ua tā'ua fo'i o vāega. 'O alātoto o le fatu o "faitoto'a" ia e tāofia le fa'asolo sesē o le toto. A o'o 'ina tātā le fatu, e sosolo le toto mai le tasi vāega o le fatu i le isi.

'O le ā le mea e tupu pe'ā 'ua 'e maua i le Fa'ama'i Rumatika o le Fatu?

Āfai 'ua a'afia lou fatu i le Fiva Rumatika, 'e te ono i lalo o le va'ava'aiga a le Fōma'i Fatu. E ono fa'atonu le fai o se fā'ata laulogo fa'atūlagaina o lou fatu, 'ina 'ia mafai ai ona lātou iloa po'o lelei alātoto ma fai au siaki. Āfai 'ua matua'i tūgā le a'afiaga o lou alātoto, e ono mo'omia sau tā'otoga e fa'alelei pe sui ai le alātoto.

'Ole'ā mafai e lau Fōma'i Fatu ma fōma'i lagolago 'ona 'avatu 'iā te 'oe nisi fa'amatalaga pe'āfai 'o le tūlaga lea.

'O alātoto e lē'o sa'oloto ai le tafe o le toto e tā'ua i ni isi o taimi o alātoto 'ua mama. 'O lona uiga 'olo'o sao le toto i le vā o potu (vāega) o lou fatu. E lē fa'apea 'ua sao le toto 'i fafo o lou fatu ma sosolo 'i totonu o lou tino.

'O LE TAUSIGA O LO'U FIVA RUMATIKA

Mo le fō'ia o le sao o le siama o le fa'a'ī'i totonu o le tino ma fō'ia ai le toe maua i le Fiva Rumatika, e mo'omia le fai o le tui o le benzathine penicillin (penasatini pesilini), po'o le Bicillin (Pesilini) i le vā o le 21-28 aso. Masalo 'e te fa'alogo e ta'u e tausī ma'ī fa'apitoa lenēi fa'atūlagaga o le tausiga fa'aaavau o le fatu 'ua tūgā ona a'afiaga.

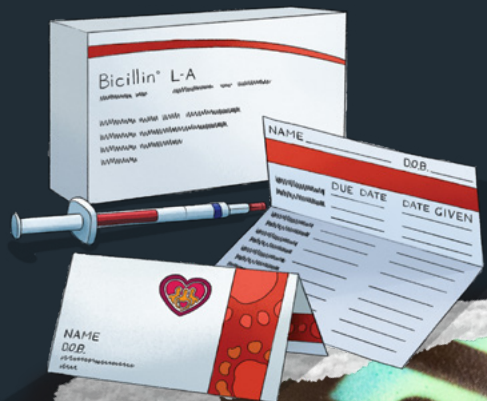
E fa'aulu le tui i totonu o le 'ogāgase telē o lou suilapa lapa. E ui 'ina 'ole'ā tīgā teisi, 'ae e tāua le fai o lou tui i totonu o le taimi fa'atūlagaina. 'Āfai e tuai, 'ole'ā fa'atupula'ia le toe maua o 'oe i le Fiva Rumatika.

'O LE Ā LE 'UMI E TATAU AI 'ONA FAI A'U TUI PESILINI?

'O le tele o tagata e mo'omia le fai o tui mo le sefulu tausaga talu ona maua i le Fiva Rumatika, pe se'ia o'o 'ina 'ua 'ātoa le 21 tausaga (po'o fea o ia vaega e 'umi).

'Ole'ā mafai e lau sui o tagata faigaluega o le soifua mālōlōina, lou tausī ma'ī po'o lau fōma'ī 'ona 'avatu nisi fa'amatalaga e uiga i le tausiga puipui.

E fa'ailoa atu e lau Fōma'ī Fa'apitoa o le Fiva Rumatika le taimi talafeagai e tāofi ai au tui Bicillin (Pesilini).

TAUSIGA 'OE LAVA IA

la fai ma sa'o le taimi e fai ai au tui Pesilini

Āfai 'olo'o 'e malaga i le aso 'ua fa'atūlagaina mo lau tui Pesilini, fa'amolemole 'ia e fa'aiiloa atu i lou tausima'i. E na te tapenaina au tui e fa'atatau mo lau malaga. Āfai 'ole'ā e malaga tūmau, 'aua fo'i ne'i galo ona fa'aiiloa i lou tausima'i 'ina 'ia lātou faia ai nisi fetu'una'iga mo 'oe.

Taumafa i Mea'ai Lelei

'Ona e iai a'afiaga o le fatu ona o le fiva rumatika, e TĀUA le puipuia o lou fatu.

Āfai 'ua 'e maua i le Fa'ama'i Rumatika o le Fatu, e iai mea'ai e fa'alavelave i le aogā o au fuāla'au, e pei o le uafarine (Warfarin). Fa'amolemole e siaki muamua ma lau Fōma'i Fatu.

Fa'amālosi tino

Fa'agaioi lou tino ma fai au fa'amālosi tino e tusa ai ma fautuaga a le 'ōfisa o le soifua mālōlōina.

**TĀOFI LE SIKARETI
UĪLA MA LE ULAULA**

'O le Tāua o se Fale e Māfanafana, Mātū, ma Mamā.

'O le tele o fa'ama'i e pei o le Fiva Rumatika Tūgā ma inifeti tau le mānava e tele na māfua mai i fale e mālūlū, susū nisi vāega, ma e lē'o lelei le fa'ata'amilo o le 'ea i totonu o le fale.

'O le Polōketi o Fale Mālōlōina 'o se 'au'aunaga lē toto gia 'e te maua ai se fesoasoani, pe'āfai 'olo'o mo'omia, e fa'atalanoaina ai 'auala e mafai ona 'e faia ina 'ia māfanafana, sefe ma

mātū lou fale ina ia mafai ai ona 'e maua le ola mālōlōina.

Mo nisi fa'amatalaga e uiga i le Polōketi o Fale Mālōlōina, fa'amolemole asiasi i le upega tafa'ilagi a le Matāgaluega o le Soifua Mālōlōina o le:

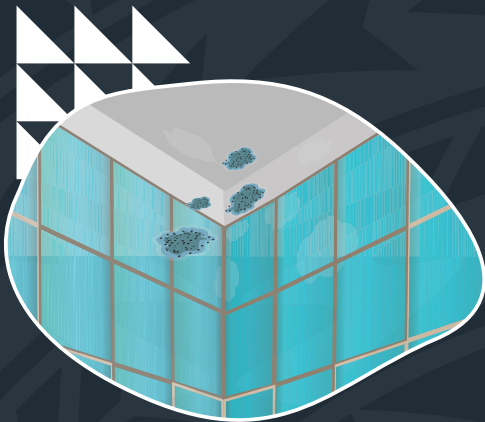
Healthy Homes Initiative:

www.tewhatuora.govt.nz/health-services-and-programmes/healthy-homes

Eligibility criteria for HHI Providers:

www.hhi.org.nz/want-an-hhi-visit

pe talanoa fo'i i lau tausī ma'i i le taimi e fai ai lau tui Pesilini.

'O ĀFEA E MAFAI AI ONA 'OU TOE FA'ATINOA MEA 'OU TE FIAFIA E FAI?

A'o 'olo'o tau fa'afosisia lou mālosi mai le Fiva Rumatika Tūgā, 'e te ono fa'alogoina lou lēlavāgofie, po'o le tīgā pea o so'oga o ou ponāivi. E ao ai ona 'e faifai mālie ma fuafua lelei e 'oe.

O lau foma'i fa'apitoa o le Fiva Rumatika, tausi soifua po'o le foma'i faaleaiga e mafai ona fautuaina oe i le taimi e toe faataunuu ai au galuega masani ma mea e te fiafia iai.

Ta'alogā ma Fa'amālositino

A'o 'e mā'i ma leai sau fa'amālosi tino pe gaioi fo'i, e mo'omia e lou tino se taimi e toe fa'amāsani ai ma toe fo'i ai i tūlaga o lau fa'amālosi tino sā māsani ona iai.

E mafai ona fa'asoa atu tausi mā'i fa'apitoa i ni fautuaga e talafeagai ma le tūlaga o lou mā'i – 'ae e fuafua lava i le tūgā o lou Fiva Rumatika / Fa'ama'i Rumatika o le Fatu ma ni a'afiaga i lou fatu.

'O nai fesili e mafai ona 'e fesili ai i lau Fōma'i Fa'apitoa o le Fiva Rumatika po'o lau tausi mā'i, po'o lau fōma'i:

- 'O āfea e mafai ai 'ona 'ou faia ni fa'amālosi tino māmā?
- 'O ā ni fa'amālosi tino māmā e aofia i ia itū'āiga toleniga?
- 'O āfea e mafai ai ona 'ou faia ni fa'amālosi tino fa'atelevave e pei o le sí'isi'i ma le tamō'e?
- 'O ā ni fa'amālosi tino fa'atelevave e aofia i ia itū'āiga toleniga?
- 'O āfea e mafai ai ona 'ou toe ta'alo ai i ta'alogā?
- 'O ā ni ta'alogā e mafai ona 'ou ta'alo ai?

FAI SIAKI FA'ATŪLAGAINA FA'AFŌMA'I

E tāua siaki fa'atūlagaina ma lau fōma'i po'o se tausī ma'i fa'apitoa.

- Fai lou tui o le fulū i tausaga 'uma iā Mati/Aperila. E mafai ona fai ia tui i lau fōma'i, po'o le fale talavai. E lē totogia mo 'oe 'ona 'olo'o 'e maua i le Fiva Rumatika / Fa'ama'i Rumatika o le Fatu ma e ono 'e atili ma'i ai pe'ā 'e maua i le fulū.
- 'Āfai e tīgā lou fa'a'i, ia siaki ma 'ia 'uma lelei au talavai na tusi atu mo 'oe, se'i vagana ua fai atu se sui o le soifua mālōlōina e taofi.
- A vala'aulia 'oe, 'auai i au siaki fa'atūlagaina ma lau Fōma'i fa'apitoa o le Fiva Rumatika. 'Ole'ā 'e mauaina se siaki fa'atūlagaina pe'ā o'o i le taimi 'ua tatau ai ona va'aia i lātou ('o le māsani e i le vā o le 1-3 tausaga). 'Āfai 'e te lē'o mautinoa po'o āfea e tatau ai ona e alu e fai au siaki, fesili i lau tausī ma'i po'o lau fōma'i.

'O le 'Au Tausī Ma'i o la'u Fiva Rumatika:

- Fōma'i Fa'apitoa o le Fiva Rumatika
- Fōma'i o le Fatu
- Tausī ma'i fa'apitoa o le Fiva Rumatika
- Tagata Faigaluega Fa'alaua'itele / Tagata Faigaluega o Aganu'u
- Lau Fōma'i
- Tausī ma'i o le fatu
- Tagata Faigaluega Fesoasoani i Tagatanu'u o se a'ai.

VA'Ai MA TAUSI LELEI LOU FOFOGA [GUTU] MA OU GAO

E tāua tele le fai o siaki fa'atūlagaina (faifai pea) ma lau fōma'i nifo – pe a ma le ta'i 6–12 māsina ma fai.

E tatau lava ona e fa'ailoa i so'o se fōma'i, tausī ma'i, po'o le fōma'i nifo 'olo'o 'e maua i le Fiva Rumatika po'o le Fa'ama'i Rumatika o le Fatu. 'Ae le'i faia so'o se togafitiga po'o se ta'otoga, e ono tu'uina atu ni au fuālā'au tui e tāofiofi ai le a'afia o lou fatu mai ni siama o lou fofoga. E ta'u lea togafitiga o le antibiotic prophylaxis (fuālā'au tui mo le fō'ia o siama).

Āfai 'olo'o 'e i le ā'oga maualalo po'o le tūlaga lua, e tatau ona 'e resitara 'ina 'ia mafai ai ona siaki 'oe i le ā'oga e se fōma'i nifo a le ā'oga. Fa'amolemole, fesili i le ā'oga.

Āfai 'olo'o 'e ā'oga i se kolisi maualuga ma le'i ātoa lou 18 tausaga, e mafai ona fai siaki o ou nifo e aunoa ma se totogi i se fale fōma'i nifo i lo tou a'ai.

Āfai e 'ova i le 18 ou tausaga, e ono mafai ona fa'atūlaga au siaki i le fōma'i nifo o le falema'i tele mo au togafitiga (siaki muamua ma lau fōma'i fa'apitoa po'o lau tausī ma'i).

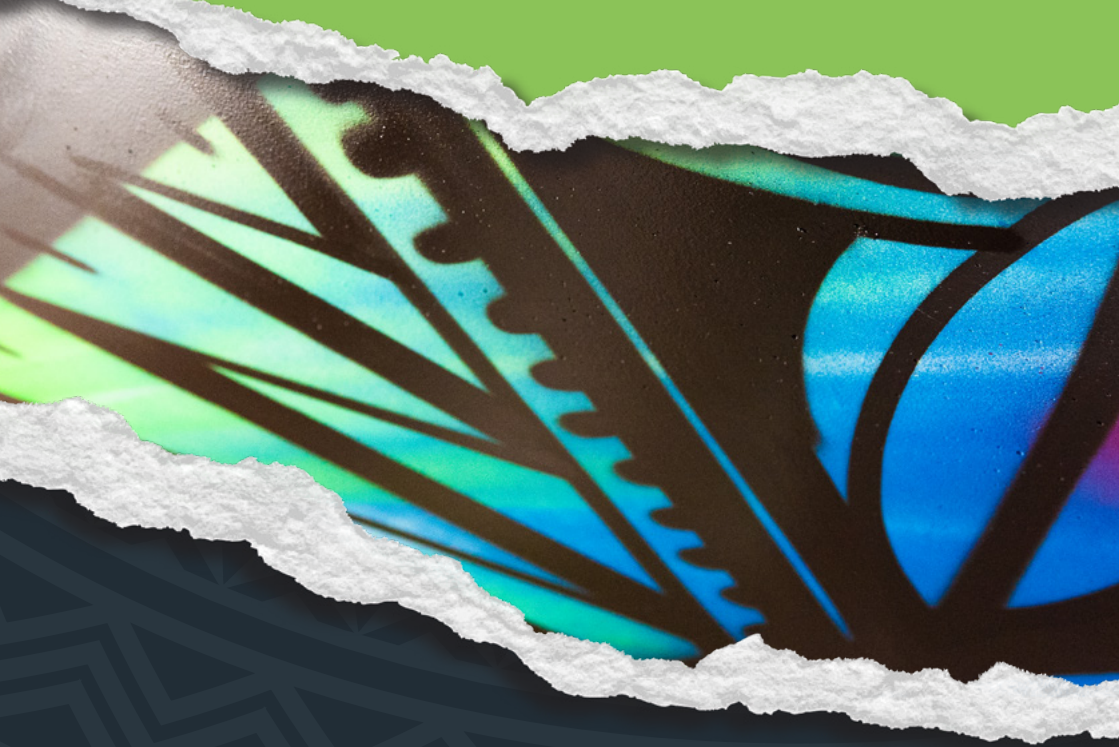

'O 'E FUAFUA MO SE TAMAITIITI / PEPE?

E lē fa'apea a 'e maua loa i le Fiva Rumatika po'o le Fa'ama'i Rumatika o le Fatu, ona lē mafai ai lea ona e ma'itaga pe fānauina (ola) se pepe e mālōlōina, pau le mea e mo'omia o le lava o tāpenaga. E iai 'avega fa'alemafau e ono a'afia ai le fatu mai le ma'i o tinā ma 'o le mea lea e tāua ai lou alu i lau fōma'i, tausī ma'i po'o lau fa'atōsaga i le taimi 'ātoa 'o lau ma'itaga. E tāua fo'i le fa'aauu pea o lau tui Pesilini, e leai se a'afiaga a'o 'e ma'itaga.

Āfai 'olo'o 'e maua i le Fa'ama'i o le Fiva Rumatika, ma 'ua mae'a lau ta'otoga ma 'olo'o inu au fuālā'au o le toto (Warfarin), e matuā'i tāua tele lou talanoa ma lau fōma'i po'o lau Fōma'i Fa'apitoa o le Fiva Rumatika 'ae'e te le'i ma'itaga. Āfai 'ua 'e ma'itaga ma 'olo'o inu au fuālā'au o le toto (Warfarin) uafarine, fa'afeso'ota'i fa'avaveave loa lau fōma'i mo ni fautuaga ina 'ia maua ai e pepe le ola mālōlōina.

'O le Fa'afetai:

Fa'afetai tele i le RHD a Kuiniselani Ausetalia mo le fa'atagaina o Te Whatu Ora – Counties Manukau e fa'aaogā metotia, fa'aataata ma mamanu mai le Alagā'oa Tusitusia o le Strong Heart 'ua mafai ai ona fa'atino leni alagā'oa mo Aotearoa Niu Sila.

E fa'afetai fo'i i tagata 'uma 'ua iai le tomai fa'apitoo o le ola mālōlōina, le tupulaga, o ē 'olo'o mama'i ma 'āiga 'ua iai o lātou sao i le fa'atinoina o leni alagā'oa tusitusia.

'Ua lolomiina e le Vāega o le Polōketi o le Fiva Rumatika, Te Whatu Ora – Counties Manukau, 2022.

Health New Zealand
Te Whatu Ora

RHD
Queensland

